

Милеџа Аћимовић Ивков

ЛИЦА ЉУБАВИ

Михајло Пантић: *Ако је ѿо љубав*,
Стубови културе, Београд, 2003

У односу на претходне приповедачке књиге Михајла Пантића, које су окренуте тематизовању савременог живота Новог Београда, збирка прича *Ако је ѿо љубав* доноси извесне новине. Најпре у виду тематског усредсређења на један од састојака живота – љубав. А теми љубави се, у новој књизи, приступа из две перспективе. У првој се љубав апстрахује као феномен; као могућност кроз коју се афирмише и изнова потврђује један од базичних видова егзистенције, а у другој се ауторски самосвојно приступа скептичном разлистивању њених појавних облика, односно индивидуализовању.

Јунаци деветнаест прича које чине књигу *Ако је ѿо љубав*, одреда су, емотивно осујећени, помало необични и свакако људи којима срећа измиче. А сам урбани простор у коме обитавају и по коме се крећу је и реалан (реалистичан) и митски: једна од прича носи наслов „Духови на Новом Београду”. Живећи усамљени, понекад намерно изопштени, у граду без идентитета, граду који је: „црна причина”, „врло посебан санаторијум”, они сведоче о необичним сусретима, откривајућим увидима и спознајама, укратко – о властитом (посебном) искуству љубави, као и о искуству урбаног отуђења.

Потреба да се исповеди појединачно искуство одредила је и начин приповедања. Приповедање у првом лицу (подупрто аутобиографским моментима), чији глас личне исповести у појединим причама бива артикулисан блиско прозној техници сказа, подстиче пластичност и уверљивост и одсудно боји читалачку спремност да се сижетиране ситуације из живота јунака прихвате блиско, скоро присно. Животност и њој припадајућа уверљивост неке су од битних, вредносно одређујућих, својстава ових прича Михајла Пантића. Због тога Пантићеви јунаци живим говором, који у себи носи натрухе аргоа („пафнуло ме”, „бамбусао”, „тупи и смара” и сл.), и мотивишу и образлажу властите поступке јер „људи воле да пишу приче, о сопственом животу, свако је себи најважнија тема”.

Затечени усред сопствених недаћа, у простору који је овичен митским Дунавом, јунаци Пантићевих прича издвојени репрезентују живо пулсирање урбане свакодневице која, по дефиницији, највећма и чини живот. Тако Ивана и Оги, у причи која је позајмила наслов књизи, искушавају вредност љубави кроз „дах прелјубе”. По неминовном раскиду Ивана рекапитулира прошли заједнички живот у коме је љубав била и нада и разлог за трајање: „Када се појавио Оги барем сам сазнала име тог ишчекивања”, али када је престала љубав као „поседовање” наступили су „Ти сати густи као смола, током којих ми се одмотао цео живот с њим...”, да би се исповедање завршило лепом лирско-меланхоличном поентом коју наткриљује лебдећа сенка сумње: „имали смо једно друго, имали смо ту љубав, ако је то љубав...”. Већи број прича у овој књизи, поготово оне успелије, међу које иде и ова, карактерише ефектно изведена поента. И она често бива квинтесенција Пантићевог фикционалног настојања да се, каткад на граници патоса, велика тема књижевне уметности изнова стваралачки упусти.

Поред гласа живе исповести Михајло Пантић је активирао и друге нарративне технике. Таква је техника епистоларног приповедања. Од приче која на кореспонденцију реферише већ самим насловом: „Писмо из 1999.” До ових прича, каква је завршна: „Боже, пусти ме да уживам у четвртку”, у којима епистоларни сегменти усложњавају и подстичу нарративну динамику али и, кроз фингирану документарност, животну основаност, уверљивост. Будући да је Пантић заговорник поетике сажетости, форма писма се наметнула као оптимално структурно решење које функционише као „мали резервоар речи у коме јунак сугестивно каптира свој очај” који проговара на фону рада историје. А историја се, најпре, уочава у деструктивним видовима. Због тога је свеколика страст у средишту сваког покретачког наума Пантићевих јунака. И у случају Горјане Потокар (она је упечатљива, маркантно вајана јунакиња неколико прича у књизи) чији „Електра” однос према оцу, бившем официру, бива доведен у раван индигнације према њего-

вим поступцима, али и према свету и времену у коме су те вредности фигурирале, као и у случају јунака приче „Мачке” који не могу да прихвате сопствену брачну ситуацију/навику у којој опстојава њихова „савршена љубав” и „чиста лепота”. Будући да једно од супружника у такву могућност страсно сумња, брак долази на ивицу. Тако и њихов говор у причама постаје стегнут, муцав, недоречен, како је и записано у дужој причи индикативног наслова „... Или тако некако”: „Где почиње страст ту престаје језик.”

Жанровска полиморфност је истинска особеност Пантићеве фикционалне прозе. Будући пологограф, он текстове различитих жанровских и изражајних нивоа (критика, есеј, проза) обликује тако да се њихове границе релативизују, односно да им се својства до извесне мере, која не подразумева препознатљивост, функционално преплићу и стапају. Слично је и унутар жанра прозе. Пантић је у својим прозним књигама показао да је кадар да обликује прозни текст у различитим жанровским варијететима: од прекомпоноване стандардне (реалистичке) приповетке, до алегорично-фантастичне и ерудитске приче. Ова потоња може постати и знак распознавања Михајла Пантића приповедача. Не само због чињенице да су неки јунаци његових нових прича, каква је „Претпразничко вече”, од оних који имају посла на факултету, као студенти, консултанци или професори, већ и због суптилног ауторског цитатног, алузивног и уопште подстицајног комуникативног односа са писцима старијег модернизма, тако и са ауторима који су му генерацијски, поетички или по сензибилитету блиски. У неким причама из нове књиге могу се, уколико нису децидно наведени или образложени, препознати неки „гени” његових новијих „лектира”: Р. Петковић, Р. Б. Марковић па и, у синтагми „непознат неко” из приче „Кратки излет”, један од елемената особеног песничког света Н. Тадића. Све то указује на сложен поступак одабирања грађе и обликовања прича које Михајло Пантић укључује у своје прозне књиге, а у којима плошни хроничарски приступ уступа место поетички самосвесном фикционалном обликовању света који је једним делом фундиран у (ново)београдску стварност, а другим, изразитим делом, у ближе и даље књижевно и, шире узев, културно и традицијско наслеђе. И то чак и онда када је тематски слој његове приче изграђен од елемената који долазе из домена алтернативне или тзв. поткултуре.

Поетички плурализам, кога као критичар исказује, код приповедача Пантића видан је и на стилском и на семантичког плану. Баштинећи разнородна искуства модернизма и спретно оперишући широким каталогом обликовних средстава Михајло Пантић је, у књизи *Ако је њо љубав*, сужавајући тематску визуру, приповедао о бинарним опозицијама љубави. Дакле, о љубави као могућности да се свакодневни живот учини потпунијим, смисленијим, односно о љубави као спасењу,

али и о другом лицу љубави које узима облик ништавила, тескобе, очаја... кога опет, парадоксално али тачно, надилази једино љубав, што се већ из упутно изабраних мотоа ове књиге може наслутити. (Завршетак приче, поента и мото у прозним књигама М. Панћића нису уобичајене структурне чињенице. Символички, значењски, уопште семантички ауторски акценат у њима је евидентан, што последује на општем значењском плану приче.)

Притиснути теретом неразмриве свакодневице у сталном приближавању и удаљавању од вредности љубави, заправо у покушају бега од самоће и смрти, јунаци нове прозне књиге Михајла Панћића употпуњују засновану галерију јунака (аутсајдера) његове „прозе у траперицама”. Приповедачку књигу *Ако је *ѿо љубав** чине вредносно неуједачене приче. А оне исприповедане у једном даху, живо и сликовито, сугестивно и уверљиво, какве су: „Жена у мушким ципелама”, „Крај часа”, „Црна субота”, као и насловна и завршна прича, иду у ред вредних прилога развоју наше савремене (урбане) приповедачке уметности.